

LJUBLJANSKI ČASNIK.

№ 23.

Vtorik 18. Rožnika

1850.

Povabilo na naročbo.

Z mescom julijam se začne nova naročba na „Ljubljanski Časnik“, ki izhaja vsak teden dvakrat, in sicer vtorik in petik. Predplačuje se za celo leto pri založniku Jožesu Blazniku 6 gold., za pol leta 3 gold., za četert leta 1 gold. 30 krajc. Za polletno pošiljanje na dom v Ljubljani se odrajta še 15 krajc. Celoletno plačilo za pošiljanje po cesarski pošti znese 7 gold., za pol leta 3 gold. 30 krajc., za četert leta 1 gold. 45 krajc. — Vsaka cesarska pošta prejme naročilo in denar, in ako se na pismo zapiše, de so naročivni denarji (Pränumerationsgelder) v njem, ni treba nič poštnine plačati.

Vradne naznanila.

Danas je visoko ministerstvo znotranjih opravil od Njegoviga veličanstva poterjeno začasno srenjsko postavu za deželno mesto Ljubljano tu sim poslalo.

Razglasila se bo, kakor tudi ob enim tu sim poslani predpis zastran izmere djavnosti sadanjiga srenjskiga odbora glede volitev za srenjsko svetovavstvo, ki se ima po novi srenjski postavi sestaviti, brez odloga po deželnim zakonsku in vladnim listu.

C. k. poglavarstvo v Ljubljani 14. Rožnika 1850.

Politiške naznanila.

Narodnost.

Teško, de bi bila „narodnost“ kdej tako važnost in pomembo imela, kakor ravno v današnjih dneh. Pa neumno bi bilo misliti, de se je to, kar se narodnost imenuje, še le 1848 zbudilo. Kar tudi publi starovladci terdijo, kar tudi smesna nemška kniga od pod čerko N. skritiga Madžarona pripoveduje, vse te misli jim zgodovinske bukve overžejo. Res je, takrat se ni naravnost narodnost reklo, za kar so se tlačene ljudstva bojevale, reklo se je le, de se za svoj obstoj, za svoje ime bojujejo. Kako pa narod, kterimu se jedro in telesni in dušni vez — jezik vsame, dalej narod biti zamore? Kaj so postali Babilonci in drugi mogočni polki Azije, ko so pod Perze prišli in perziške šege, navade in clo perziški govor poprijeli — zginili so, de se več ne ve, kje so prebivali in kako delječ se je njih rod raztegnil. Kaj je Aziatske Greke krepostne ohranilo, kaj njih brate v Evropi spodbodlo, jim proti trinogu Dariju v pomoč iti? Kaj je pri Maratonu, kaj pri Plateji premagalo? Kdor ne verjame, beri zgodovino. Le nar živejši občutik narodnosti je greške junake vnel, de so se tujiga jarma ubranili. Ravno to se nam v Rimu pokaže. Clo greška literatura veliko nar slavnišim možem le zato ni dopadla, ker je bila gerska in ne latinska. Pojdmu v sredovék, popustimo tuje in poglejmo le na Slovane, kterim se ravno nar bolj zastran narodnosti od starovernih napote nastavljaajo. Od nekdej je celo slovanstvo od narodne ideje prešinjeno. Nar boljši spriča od tega so pesmi, ki so se iz tiste dobe ohranile. Kraljedvorski rokopis ni družiga kot živa zavedba domačiga, ognjeno potegvanje za narod in njegove pravice, popis večniga boja med tujem in domorodnim. Vse serbske narodnice, ali slavo narodnosti povikšujejo, ali pa čez nesrečo, ki jo je zadel, v žalostnih in milih glasih zdihujejo. Skoz in skoz se je ta občutik narodnosti pri Slovanih do današnjiga dne ohranil. Pa če se oni za svoje pravice potegujejo, store le to, kar so drugi narodi storili. Latinšino, ki je

skor v celem sredoveku vladala so zavergli in so začeli svoj lastin jezik likati, govoriti in pisati. To so storili Lahi, Spanjoli, Francozje in to tudi Nemci, kterih nekteri pa zdej ravno to prizadevanje pri Slovanih grajajo in overajo. Nemci želé svojo omiko tudi čez vshod razširiti, pa bi mogli vediti, de to ne bode šlo, ako v vshodu domač jezik veljave ne zadobi. Ako nas Nemci na svojo omiko opominjajo, nas misel obhaja jih prašati, kako de so oni k ti omiki prišli. Tako oni kakor Francozje in drugi je niso ne trohe imeli, dokler je latinšina pri njih gospodarila. Izobraženost se je pri njih takrat začela, ko je domač jezik veljati začel. Lejte! de bi pa tudi mi to omiko dosegli, nam veliko predušcarjev silno zavidi in zabavlja, nasprot pameti, nasprot volji vlade, ki sama to narodno gibanje po moči podpera. Zmeram še nam nekteri nemško omikanost pa le v nemškem jeziku vsiljujejo, od ktere dovolj žalostne nasledke v tistih slovanških krajih, kjer je nemški jezik sam gospodaril, na dušni zaspanosti in oterpnjenosti ljudstva vidimo. Vsak izobražen narod je svojo izobraženost iz samiga sebe iz svojiga jezika prejel, tudi Slovani zamorejo dušno življenje le v okoli svojiga jezika, v bogatem slovstvu obderžati, okrepcati in ozlahtiti. Pa ne samo dušna, ampak tudi telesna moč raste, kadar človeško serce ozir na svojo narodnost, na svoj matern jezik naduši. Dosti jasno se je ta resnica 1848 pri Avstrii pokazala. Gotovo slabiši bi se ji bilo godilo, ako bi se puntarskim Laham, Nemcam in Madžaram Slovani v polni, goreči zavedbi svoje narodnosti za Avstrijo in cesarja ne bili v bran postavili *). Bog ve, ali bi ne bila v drobance razpadla. — Veliko pa jih je, ki jim narodnost v glavo ne gre, ker mislijo, de ona svobodo krati in odganja. Kako, možje, ste vi na to misel prišli? Ako vam svoboda res ni prazna beseda, ji bodete nar bolj pomagali, če narodno gibanje podperate in mu na pomoč greste. Ravno tam se ono nar bolj kaže, kjer je svoboda prisijala — ono je dete svobode. Ko enkrat narod svojo nar imenitniši posest — jezik k veljavi pripravi, bo naglo tudi vse drugo pripravil, kar je narodno, prirojeno, svobodno. Narodnost je perva podpora, je pogoj svobode. Ako nje manka, bo ljudstvo zaspalo, se vsakimu jarmu vklonilo, duhovno umerlo. Le če narodnost živi občutik postane, narod za pravo oživi, in se ve de, po postavnih in pravičnih potih svoje sreče iše. Zatega voljo je bilo potegvanje po nji v vsih časih, al bolj perkrto al tudi očitno, kar se nar bolj v naši dobi pokaže.

T.

*) De je pogumnost in zvestoba cesarske armade Avstrijo razpada obyarovala, je očitvidno, de je k tej pogumnosti in zvestobi slovanški živelj veliko pripomogel, se pa tudi ne da tajiti.

Opomlna vredništva.

Sužna, ali svobodna cerkev?

(Dalje.)

Že več časa je, kar se precej velika opornost zoper cerkev in duhovšino razodeva; pa ravno to dokazuje, de dosedanje stanje ni bilo obstavno; ker opor je ravno zoper cerkev, kakor se je v sužnjem stanu razvila; zoper duhovne, kakor jih je deržava odredila.

Tlačanstvo cerkve je Avstrijo v tako zopernatorno stanje privedlo, de je neki spisovavec zamogel predlog storiti: naj bi se katoličanje na Nemškim ne oklenili Avstrije, ampak svobodomiselnjši Prusije. Protestanska Prusija je tadaj v katolskih zadevah veljala za svobodomiselnjši, ko katolska Avstrija! Veči zamevske zblode mende ni več moglo biti *).

Dokler se ne dokaže, de bi bilo bistvo katolske cerkve deržavi pravice res vevarno, de katolska cerkev zasluži, pod policijskim nadzorništvam ostati, de je katolska cerkev hujši in nevarniši od judovstva, ki se po čerki postave in po volji duha časa za sveto dolžnost razglasuje, ga (judovstvo) rešiti (emancipirati), dotle je obdelano, de katolska cerkev je mogla biti v svobodo dana.

Nekteri so, ki ne govore zoper svobodo cerkve, rekó pa, de bi se to vprašanje ne bilo smelo enostransko določiti, temuč, de bi se razsodba bila mogla deržavnimu zboru prihraniti.

Mi pa pravimo: tukaj ni moglo nikakoršniga posvetovanja biti; ker pravice cerkve so neprepustljive; njeno poslanstvo je deržavi nevhodno (unzugänglich), vlada je s svojim poveljem samo pravico storila.

Razpori med vlado in med Cerkevjo se v vstavni deržavi komaj zamorejo zgoditi; ako se pa primerijo, je njih poravnanje mirno. Tiskarnica, prošniška in združevanska pravica, in pogovorniški (parlamentarski) posveti so popolnoma dovoljni se sporazumiti.

V visokim sklepu zastran cerkvene svobode ste zlasti dve reči, de marsikterimu skerblijivost vzbujujete: Placet namreč in cerkveno sodništvo s cerkvenimi kaznimi. — To bomo bolj razjazznili.

Placet je vladino dovoljenje, de sme duhovstvo od papeža razglašeno pisanje (breve) sprejeti in dopolniti. V Avstrii je segalo tudi v škofovske pastirske liste, ukazila do vernih itd.

Ako se prav spomnimo, je bil placet v avstrijskim samovladstvu v letu 1767 vživo-

*) Vender dnevniki, ki sami sebi sebe za prijatle svobode raztrobentavajo, katolski cerkvi tako stanje še dalje želé; še več: oni se trudijo ves svet v vihar zagnati zoper svobodo, ktero je pravična vlada cerkvi dopustila. Ali jud — kdaj je še kaj dobriga privošil katoliku? Poznamo blago, s kterim in kako oni kupčarijo po terziših, in po — dnevnikih.

ten. Ta placet je zdaj vlada popustila; škofje smejo svobodno z Rimom dopisovati.

Placeta ni bilo ne v davnim ne v starim veku, misel k temu se je zbudila še le ob času obnove (reformacije). Veljal je za pravico veličanstva. Ker veličanske pravice se zamorejo le iz pravice, postave dajati, izsnovati; ako se pa to dopusti, zamore vladar sleherno že dano postavo spremeniti, to pa bo sih dob javolne mnogo zagovornikov našlo. Verh tega se zaletuje placet zoper mnogo starši papeško pravico, razglasila razpisovati; placet bi toraj le tadaj imel pravno moč, ako bi papež k njemu bil privolil, ter veljavnost placeta spoznal bil. Tega pa ni nobeden papež storil.

Vlada je občine (srenje) osvobodila, pa še nihče še ni mislil terditi, de je vlada s tem od kake veličanske pravice odstopila.

Placet je državna preglednija (cenzura) v cerkvenih zadevah; ko je pregledništvo sploh odpravljeno, se ne da zumiti, kako de bi se v cerkvenih zadevah še zamogla ohraniti. Je li cerkev kalj nevarniši od svobodne tiskarne? Tega vendar v resnici nobeden ne bo terdil.

In ravno tiskarna svoboda placet v nič podela. Ker papeževo breve, kterimu vlada placet odreče, se bo nedvomljivo po svobodni tiskarni med ljudstvo razglasilo, in po tem le še prašanje ostane, če se je škofu po takem tako razglašenem naznanilu ravnati, ali ne.

Velik državnik (Staatsmann Robert Peel) je rekel: „Placet je le samo za popolnoma uglajeno policijsko državo“. Ravno zoper policijsko državo pa je teželo sušcovno gibanje. Nikakor se ne strinja, policijsko državo odpraviti, in zraven tega njeno zvezdo, sužanstvo cerkve ohraniti.

In, če breve v vernih rečeh na svitlo pride, in država placet odreče, kako potlej? Naj se nikar ne reče: kaj taciga se ne more zgoditi! Mi odgovorimo: zgodilo se je. Razglasnica (bulla) „Unigenitus“ ima v sebi verne (dogmatske) določke, in cesar Jožef ji je placet odrekal. To se pravi naravnost vest vklepati.

V protestantskih državah, p. v Prusii, je placet odpravljen; v katolski Avstrii pa de bi še dalje obstal? To kar mogoče ni.

Ker ravno od Prusije govorimo, naj tukaj besede samiga kralja povzamemo: „Cerkvena oblast mi krono zlo obtežuje — blagoslovil bom dan, ob kterem jo zamorem zopet v prave roke zročiti“. Tako govori protestantski vladar, kterimu po protestantski cerkveni naredbi moč do cerkve veliko bolj gre, kot se to v katolski cerkvi zgoditi zamore.

(Konec sledi.)

Avstrijsko cesarstvo.

Mengeš. Boji so minuli, novice potihnile, sad miru — doveršenje djansko avstrijske ustave sčasama dozoruje. Še sozidanje kake majhne kmečke bajtice se ne da koj tisti dan dopernesti, ko se je podlaga postavila, toliko menj se sme tirjati, de bo obširno poslopje Avstrije naenkrat sklenjeno in dodelano. Zadovoljni moramo biti, ako gotove znamnja vidimo, po kterih se prepričamo, de se res zida in djansko ustanovljuje. Veliko jih je bilo, v kterih je četerti marc vesele nade obudil, de je zdej svoboda spat šla in de se bo na nemške narodnosti ravno tak malo gledalo kot popred. Pa ti predmarcarji strašno obraz potegujejo, ko vender zdej eno in zdej drugo prikazen zagledajo, ki ni nikakor njih votlim idejam priležna. Čudno se jim zdi, de vkljub njih spanju duh časa napreduje in zmiram več sledivcov ima. Mislili so se pred s svojo nemarnostjo vladi prikupiti, od kar pa tudi ona take ustavne pošasti za veljavne postave spozna, so tako omamljeni postali, de doma molče

in le še v kak dunajski al graški časopis svoje globoke zdihljeje svetu razodevajo, ki je pa tako krivičen, de jih še slišati neče. Blagor nam, de nam ni treba tih gnjilih stebrov domovine pogrešati, ko popadajo, kjer je čverstih, mladih debel dovolj, de očetnjavo podperajo. Tako v pisarnicah, kakor tudi v šolah se potrebe časa če dalje bolj spoznavajo. Res je, de se v deželskih šolah pri okolšinah, ki še od poprej sem obstoje, za omiko ljudstva kar bi bilo želeli, ne more storiti. Učilnice so na več krajih slabo vredjene in torej slabo obiskane, učitelji slabo plačani. Pa mislimo, de ministerstvo te zadeve dobro previdi in de bo skorej težavam v okom prišlo, ki se izobraznosti ljudstva zoperstavljajo. Vender se ne more tajiti, de se tudi pri tako čmernih okolšinah veliko zgoditi zna, ako je učenik zato. Ravno Mengšani so tak srečni, de imajo taciga, kot malokje. Mengiški učitel France Dolenc je že popred napčnost nemškiga poduka spoznal, in zgol slovenšino vpeljal. Ko še v družih deželskih šolah skor večidel bohoričev al clo cirilsko-latinski pravopis Metelkota rabijo, se že v Mengšu več let Gajev uči.

Kar pisarnice zadene, gre vsa čast krožniku poglavarju Paviču. Kar kmeta vtiče, zgol po slovensko dopisuje. Več soseskinih zadev, po domače spisanih smo sami brali. Družiga ni napačniga, kakor de v tih spisih zlo od slovniških pogreškov mergoli. Pa kar okornost teh pisarjev pregreši, se ne sme krožniku poglavarju očitati, ki v ti reči stori, kar more.

Narodni duh, ki se je 1848 za pravo zbudil, je že tudi zlo proste kmete prešinil. Dovolj smo jih že slišali, ki so se čez to reč pogovarjali. Ni izreči, s kakšnim začudenjem in veseljem so perve dopise v domačem jeziku sprejeli. Jasno se vidi, kak prazno je bledenje nekterih starokopitnih mož: Ter Pauer bajs un bill nix. Z Bogam!

Štajarska. Od spodnje Mure se v „Gratzer Ztg.“ piše: Naglo Slovani napredujejo v prizadetju narodne omike. Naj pogledamo na Jugo- ali na Severoslovane, povsod je enaka marljivost.

Mi hočemo pri tem le eno reč v misel vzeti, ki ne zadeva ne politike, ne kake druge reči, kterim bi se Nemci zamogli zoperstaviti; to je gledišje, kteriga velike moči podperajo, gledišje ki pravno-narodni čut mogočno zbuja, ljudstvo omikuje in v mnogih zadevah mnogo koristniga stori. Pred marcam 1848 se je od slovanskih glediš le malo slišalo; v Pragi so se sicer redno česke igre dajale in tudi pevoigre, v Lvovu in na Horvaškem se je tudi včasih igralo v narodnem jeziku; pa pri vsem tem se je le malo storilo in celo v Pragi je imelo narodu gledišje neizrečene ovérke. Vse drugači se zdaj kaže.

Slovanske gledišja se napravljajo. Razun napredovanja pražkiga gledišja, se je v Ljubljani ravno družtvo snidilo, kteriga namen je redno gledišje napraviti, v Zagrebu in Samoboru so se ravno v ta namen prostovoljne družtva napravile, in zdi se, de ne bo več predolgo terpelo, de bodo vse velike mesta v deželah, v kterih Slovani prebivajo, stanovitne narodne gledišja imele. Tudi Terst, kjer zlo veliko Slovanov živi, gotovo ne bo o tem zaostal, tamošnje slovansko družtvo ne bo rok križem deržalo.

Austrijska. Za krivo rabo poštnih mark so tiste kazni postavljene, kakor za kolik. To tudi takrat velja, ko bi se marke namest denarjev rabile.

* LXIX. del občniga državniga zakonika in vladniga lista prinese cesarsko povelje od 7. junija 1850, po kterem se dvigne med mitniška meja na Ogerskem, Horvaškem, Slavonskem, Erdeljskem in drugih kronovinah z začetkam 1. listopada 1850.

Česka. V dokaz, kako so tujci letašnje leto zdravniško šolo v Pragi obiskovali, prinesejo „Pražke Nov.“ zaznamik vsih zunajnih zdravnikov, ki so vpisali kliniko g. Hammernika poslušati. Med njimi jih je bilo 9 iz Prusije, 6 iz Saksonskega, 7 iz Hanoveranskega, 9 iz Bavarskega, 11 iz Švajce, 4 iz Braunschvajskega, 2 iz Meklenburškega, 2 iz Danskega, 1 iz Jene, eden iz Gothe, 1 iz Meiningna, 1 iz Lipe-Detmolda, 1 iz Kasla, 1 iz Württenburškega, 1 iz Desave, 1 iz Oldenburškega, 1 Hamburga 1 iz Angleškega.

Galicia. „Lemberger Ztg.“ prinese sledeči razglas: „Po pravici, ktero mi obsedni stan da, spoznam za dobro v Kutni gori od gospoda Havlička vredovan časopis „Slovan“ v Galicii, Krakavi in Bukovini prepovedati, in sim tudi že potrebno storil, de se bodo iztisi tega časopisa, kjer se najdejo, vzeli.

To se da očitno na znanje, de se bo vsak po tem vedil ravnati.

Lvov 4. junija 1850.

Grof Khevenhüller-Metsch s. r.

začasni poveljnik 4. vojaškega oddelka.

Ogerska. Piše se od brega Hernada, de so tamošnji Slovani zlo veseli, ker so se okrožja: Gömör, Cips in Cemplin v dva dela po narodnosti razdelile. Samo v abanjarskem okrogu so Slovani žalostni, ker se slovanski kanton tam neha, kjer se začne, in ker so se slovanske občine večidel v madjarske okrožja vrinile.

* Pismo generala Bema na deželniga poglavarja Košuta.

Hermanstadt, 6. junija 1849.

Gospod deželni poglavar!

Ko 2. junija v Hermanstadt pridem, sim z žalostjo zvedel, de je skrivna jeza veliko stopnjo med saškimi in valaškimi prebivavci na Sedmograškem dosegla, in de še od dne do dne rase, da celo, kakor tukajšnji policijski poglavar Dobokai terdi, bi se znal punt vneti, in ako bi to vender ne bilo tako, vender sočutje za Ogersko vedno vgasuje.

Vzrok tega so samovoljne stojne sodbe, ki z grozo na strahovitno francosko vlado opominajo, v nepriljudnem ravnanju osvetoželjnih, prenapetih in samopašnih sodnikov, in v jemanju in prodajanju posestev begunov in tirjanju neizrečeniga odškodovanja, akoravno sim jez prebivavcam Erdelja odpušenje podelil, na kar se pa, ko me ni bilo na Sedmograškem, nič ni porajtalo.

Gospod poglavar, ni zadosti, de smo sovražno ljudstvo le z močjo premagali. Ako hočemo sad zmage kmalo in ga dolgo uživati, moramo sovražnika tudi moralno zmagati. To pa le takrat zamoremo, ako pokažemo, de je ogerska svoboda, prava svoboda, ako z očitnimi izgledi ljudstvu pokažemo, de je naša vlada boljši, svobodniši in zlahtniši kakor je bila poprejšna, ako smo v ojstri pravici vljudni, ne pa kervoželjni trinogi, ako milost za pravico imamo, de se bodo nam naši naj hujsi sovražniki čudili in nas spoštovali. Le na tako vižo jim bomo moralno orožje pobrali in jih prijatle storili.

Torej sim po globokem premišlevanju teh važnih vzrokov, razglas dal, s kterim sim ukazal tako ravnanje ustaviti, de se morajo tisti, ki so zavolj suma politiskiga mnenja v ječo verženi, iz nje izpustiti in svobodno preiskovati. Mnogo jih v Hermanstadtu že več tednov v naj veči nadlogi zapertih leži, brez de bi se jim moglo kaj taciga očitati, zavolj kteriga bi bili stojni sodbi zapadli.

Ravno tako potrebno se mi je vidilo sovražne jemanja posestev in premoženja zanaprej prepovedati, ker nam to ne stori ne le naj več in naj hujsih sovražnikov med ljudstvom, ampak ker tudi vladi nič ne pomaga. Znano je, de se take posestva, naj bodo kakoršne si

bodi, pod nič prodajajo, in de na zadnje še toliko ne ostane, de bi se vradniki, ki so imeli s tem opraviti, plačali. Večkrat celo še vradniki mnogo več potrebujejo, in pri tem se vender le na državne stroške premožen posestnik na beraško palico pripravi. — To je posebno žalostno stanje pri tistih begunih, ktere sovražniki ne pustijo domu, ali ki nimajo potrebne pomoči, de bi se v domovino zamogli vrniti, akoravno se niso tako zadolžili, de bi odpušenja ne zadobili.

Kar se pri jemanju posestev ravno ne prodaja, vzamejo vradniki, in ni za družiga, kakor de vradnike obogati. Nad tem se v takih okoljih, kakor jih sedaj imamo, ni čuditi, ker ni dokaj dobrih vradnikov, ampak večidel so slabi, jaki možje se za domovino bore.

Kar sim tukaj v Hermanstadtu, kjer je vendar še ena naj vpludnejših sodnij, zvedel, je zadovoljno, de ljudi zoper nas opre, še toliko bolj pa v drugih krajih, kjer mi ni vse znano.

Prosim Vas torej gospod poglavar v korist za dobro reč, de mi o kratkem pošlete ukaze, kdaj de kdo stojni sodbi prepade, kdaj de se mu zamore posestev in premoženje vzeti, de se ne bo termoglavno ravnalo, in kar se je do zdaj zgodilo, kmalo pozabilo.

Ako pa, gospod poglavar, mislite, de bi se stojne sodbe med sedajno vojsko popolnoma ustavile, bi bilo meni še ljubše, ker po stojnih sodbah mnogo dobrih častnikov zgubim, ki bi mi zamogli mnogo koristiti, novince v orožju uriti in druge reči opravljati, za kar mi jih je zlo treba. Z naj večim poštovanjem

Bem s. r.

Tuje dežele.

Nemška. V Frankobrodu so se sledeči pooblastenci zbrali: Za Avstrijo grof Thun-Hohenstein, za Prusijo general od Peucker (nadomesten od skrivniga višjiga vladniga svetovavca Mathisa); za Bavarsko, general od Xylander; za Saksonsko državni minister od Rostie in Jänkendorf; za Hanoveransko, poslaniški svetovavec Detmold, za Würtenbersko poslaniški svetovavec od Reinhard; za Baden poslaniški svetovavec od Porbeck; za Kurhessen državni svetovavec od Baumbach; za velko vojvodstvo Hessen ministerski svetovavec Hallwachs; za Hollstein in Lauenburg poslaniški svetovavec od Külów; za Luxemburg in Limburg, državni svetovavec od Šerff; za saksonska in turingiške dežele državni svetovavec od Seebeck; za Braunsweig in Oldenburg poslaniški svetovavec Dr. Liebe; za Nasavo, ministerjalni svetovavec Bertram; za Meklenburg-Šverin od Bülow; za Meklenburg-Strelie od Oertzen; za Šaumburg-Lipe arhivni svetovavec Straus; za Hessen-Homburg od Nolchausen; za Hamborge, Dr. Lappenberg, za Bremen mestni poglavar Smidt; za Lübeck sindik Elder, za Frankobrod je kakor govore Dr. Harnier namenjen. (O. P. Z.)

* V „Šváb. Merk.“ se piše iz Gmundna od 10. junija: Med nami se je več razpertij med vojaki in civilisti pripetilo. Sinoč proti 9. uri so se začeli pretepati, civilisti so se tu in tam po tleh metali, en konjk je eniga zidarja čez glavo udaril z sabljo. Komej so zamogli višji čez eno uro pretepanje ustaviti.

Francoska. Policijski predsednik v Parizu je na vse policijske komisarje pismo poslal, v katerem jim zapove nad tujci, ki v Parizu stanejo dobro čuti, in jih na to opomniti, de bodo po postavi od 9. decembra 1849 vsi tisti, kterih pričijočnost je obćenimu redu nevarna, iz Francoskiga mogli iti.

* Francosko brodovje še vedno pri Neaplu leži in je bilo zdaj spet z novim živežem preskerbljeno. Sliši se, de se bo v Palermo podalo, ako bi se angleške barke tam prikazale.

* Telegrafsko naznanilo pove, de se je večina narodniga francoskiga zbora izrekla, de bi se Napoleonu plača le osebno povišala.

Razne naznanila.

— **Dopis od Mure na Štajarskem.** Mnogo se pri nas govori od strahovitega ubojstva, ktero se je pred tremi tjedni u Štrasi na nemške strani Mure storilo. Ondesnega deželno-sodniškega uradnika kučjaš je z nekem kočevarom uže dalj časa u dobrem prijateljstvu bil. Nakluči se, da je kučjaš kočevaru lase rezal. Lase porezavši ga še na zatilnjaku obrije, — kar ga na enkrat u šinjak globoko zareže. Kučjaš vidivši, da ga z britvoj ne more hitro usmertiti, ga so sekiraj mahne po glavi, da ga na mestu umori. Umorjenega u prazen polovnjak zaberti, ter ga u prešo spravi s tem namenom, ga v prvi priložnosti valovom bližne Mure s polovnjakom vred izročiti. Pa tako strašno hudodelstvo se ni smelo zakriti! Drugi kočevari svojega pajdaša zgrešivši ga odmah začnejo iskati u sumljivem hramu, kamor so ga sicer vidili iti, pa ne iziti. Iščejo, iščejo; — zdaj jim pa uže nek smrad trohnečega trupla u nos udari; ker je polovnjak boj brez pilke bil. Tirjajo, naj se preša odpre, in oh groza! — najdejo kočevara mertvega u zabertencem polovnjaku. Tožba i preiskovanje se proti morivcu nemudoma prične. Morivec pa je uže u kerčni tako govoril, da je sam sebe izdal. — Kočevari tirjajo, morivec se ima na tistem mestu obesiti, kde je on njihovega pajdaša umoril; uradnije pa pravijo, morivec je še odviše mlad za vešale. Ljudje vejo povedati, da je kučjaš u gostivnicah mnogo dolgov imel, ter se je tako teh denarov polastil za svoje dolgove. On sam pa je pri zaslišanju izpovedal, da mu je kočevar njegovo ljubo prevzel. Se ve, da ne eden ne drugi izgovor ga ne more smertne kazni oteti.

— U sredo 12. t. m. zvečer je u jareninske fari 1½ ure od Maribora strašna povodenj bila. Od zahoda proti izhodu se je zagnala tako huda nevihta, da je voda u vinogradih tersje odnesla, setvo poplavlila ino močno pokvarila. 13. junija 1850. Jernej.

— Nekoliko dni je, kar je na Dunaju ena žena trojčke porodila; čudno pa je pri tem to, de so eniga otroka za žensko kerstili, akoravno je bil možkiga spola; zmoto so še le drugi dan zvedili.

— Več deutsch-katolčanov hoče vediti, de bo prošnja, ktero so za svobodo deutschkatske vere ministru uka in bogočastja podali, uslišana. Drugi pa pravijo, de temu ni tako.

— V Pragi je od 2. do 9. junija 90 oseb na koleri zbolelo. Bolnih je bilo z tistimi vred, ki so še od prejšniga tedna ostali 168. Srečno je 51 bolezen prestalo, umerlo jih je 56, 61 pa je še bolnih ostalo.

— V Parizu so demokrati novo pratiko postavili; vsaki mesec so razdelili v 4 tedne in nič več; torej ima celo leto 13 mescov. Vsak mesec ima posebniga svetnika, kakor tudi vsak teden. Pervi mesci obsežejo svetnike starih časov, juni in juli svetnike srednjiga veka, drugi pa (zadnji mesec se imenuje Final) novejših časov. V navadnem letu se eden, v prestopnem pa dva dneva naveržeta, eden je praznik vsih mertvih, drugi pa premovaje enimu treh naj večjih reakcionarjev človeštva: Julianu, Filipu II. in Napoleonu Bonaparte-u. posvečen.

— General Dembinski je z svojo ženo in 78 poljskimi beguni na Angleško prišel.

— Na Dunaju je nov papirnat denar. Namesti drobiža rabijo poštna marke, ktere radi prejemajo.

— 11. junija dopoldne so iz Ljubljane v Celjovec žandarmi prišli. Muzika narodne straže

jim je nasproti šla in jih v mesto spremila. Grof Deym jih je na velkem tergu pregledal in jim v mestni kosarni stanovanje odkazal.

— Na Ogerskem v Szent-Lörinczerju je en mlin pogorel, ki je bil lastnina grofa Stefana Szechenya. Stanovanje mlinarja je stalo nekoliko proč od mlina, krog in krog od gojzda obdano. Po noči 29. na 30. maja je bilo stanovanje na več krajih zažgano. Ogenj, ki se je hitro razširil, je prebivavcam nemogoče storil, se rešiti. Razun eniga dekleta, ki se je prva zbudila, so vsi zgoreli.

Premožni in nesrečni mlinar in njegova žena, ki sta ravno na večer iz Steinamangerskiga somnja domu prišla, sta oba zgorela, možu so obe noge odgorele in ena roka, ženi pa glava in ena noga. Dva majhna otrociča z dojko vred in žena nekiga brivca, so tudi v ognju konec vzeli. Kočijaž je iz hleva letel, de bi se bil rešil, pa ni več mogel skoz vrata, ki so gorele, in je torej tudi zgorel. Vsih osem nesrečnih (mlinarca je bila noseča) so drugo jutro v en grob zasuli.

Deklica, ki se je popred zbudila, je vse poklicala, in dekle saboj vlekla, ta pa se je sramovala, ker je bila v sami srajci, iz hiše iti, in se je hotla še obleči, ali ravno obleka je bila kriva, de je zgorela, ker se je vžgala, in na nje zgorela. Strašno opečena zdaj leži in je brez dvombe zgubljena. Tudi hlapec se je mislil z skokom rešiti čez goreči vertni plot, ali pri tem se je na desnici in obrazu tako opeknel, de se dvomi, de bi živ ostal.

— En ameriksanski časopis sledečo žalostno prigodbo naznani: Parobrod „Kendal“ je ravno imel v „Novi Orleans“ oditi. Na parobrodu je bil en mož ki je z sužnimi kupčeval. Med njim je bila tudi ena mati z svojim otrokom v naročju. Ti nesrečniki bi bili imeli v južnih krajih prodan biti. Ravno, ko je zvon zadnjikrat naznanil, de bo parobrod odšel, tirjajo od matere, de naj otroka odloži in de se mora brez njega naprej podati. Uboga žena je bolečine skorej pamet zgubila, ko to zasliši. Ona stisne otroka na serce, ga poljubljuje in zleti k enimu zaboju, kjer je nekaj oblačil zanj imela. Ona jih vzame in v otroka vanje zavije. Gospodar ji zapove, ga hitro ubogati, in ona stori, kar ji je zapovedano. Al materni čut je bil premočen, de bi bil zamogel to prenesti. Naenkrat se ona oberne in z tužnim vpitjem po otroka zleti, ga vzame in ga ne pusti več iz naročja vzeti. Nje vpitje je na bregu stoječe v serce ganilo. Prašali so zapovednika, ako bi ne hotel otroka in mater skupej prodati. On pravi de za 650 dolarjev. Hitro so denarje skupej spravili: Več jih je dalo po 10 dolarjev. Med tem pride poglavar parobroda, Norton, iz svoje stanice, vidi, kaj se je godilo, reče zapovedniku sužnih, de ga ne terpi na parobrodu, pošle torej njega z sužnimi vred na suho in v globoko morje odrine.

— Pražki mestni odborniki so z veliko večino sklenili, de naj se na zgornjem koncu sv. Venceslava česko narodno gledišče postavi.

— Na Štajarskem je 4. junija en sodar v nekem nogradu pri sv. Jajsu zapazil en sod, iz kteriga je neprijetno dišalo. On ga odpre in vidi v njem že vse černo človeško truplo, ki je imelo čelo na štirih krajih razbito in vrat odrezan. Kmalo so spoznali, de je nesrečnik iz Hočevja doma, ki je v binkuštih k sosednimu hlapcu tje prišel, de bi mu bil lasje vstrigel. Vidili so ga tje iti, nazaj pa ne več priti. Dolg od 9 goldinarjev je, kakor pravijo vzrok tega strašniga umora.

— Bonis, čuvaj ogerske krone, ki je bil vjet v Pešt pripeljan pravi, de je ogersko krono zadnjikrat v Temesvaru vidil, in potem od nje nič več noče vediti.

LEPOZNANSKI LIST.

Laž.

(Po Herderju.)

V nevolji hudi zapove nek kralj
Grešivšega služabnika umoriti.
Ker vidi, da zgubljen je, začne kralja
Preklinjati nesrečnik. Tako zgrabi
Za meč, ki več ne more vbežati.

„Kaj pravi?“ praša jezen kralj. Gospod,
Zaverne moder mož, on govori:
„Nebeški raj je tistih, ki krote
Togoto in grešivšim odpuste!

„Naj bo mu odpuščeno!“ reče knez.
„Ni res!“ se neki dvornik oglasi:
Mogočni knez, on te preklinjal je!“

„In ko bi bil preklinjal!“ reče kralj,
Koristniša mi tega moža laž.
Je bila, kot resnica tvoja. Ona
Tolaži serce mi; ti dražiš ga.“

* * *
Človekoljuba laž je žlahtniša
V potrebi, kot resnica vražnika.

Sillerjeva Marija Stuart

iz

Schwengs Erläuterungen zu Schillers Werken.

(Dalje.)

Brez lepote, koja je toliko serc do nje vnela, bi Elizabeta ne bila taka osebná sovražnica Marije, in brez zle rabe lepote, bi Elizabeta ne bila tako ostro z njo ravnala. Razsodbo pa stori Mortimer, ki ji ljubezen naznanuje, in namenjen pa odvernjen umor Elizabete. Na tako vižo se v tej tragedii povračba popolnoma vidi, in razpor zavolj katolicizma in protestantizma, pravica, koja je Marija na krono Elizabete imela, se le sredstva, koje večna pravica, ki enako z enakim plačuje, rabi, in s tem spelje, kar za dobro spozna; to vse pa ni v tragedii kakor tudi v dogodivščini ne pravi vzrok smerti Marije, ampak le obtežljive okolščine; Elizabeta še le potem, ko vidi, da je Marija nje lastni ljubezni v škodo, sklone protivnico pogubiti. Tudi Leicester, kterega je Elizabeta naj bolj rada vidila, je čutil moč nje lepote, in lakomnost časti ga zgrabi, jo rešiti in na nje strani kralj Šotije biti. Ti ljubezni se nesrečna uda, in si upa nanj zaupati in ga sovražnici otepi, pa ti up je zadnji, je veša, iz kervi Darnley-a vstala, ki jo z grešno ного na rob prepada pripelje, z kterega jo Švada pahne.

Ne glede na živost in napetost, ki ti zavez z Leicesterom konec tragedije prešine, ima on od nračne strani veliko moč in zapopade strašno razsodbo kervave osode nesrečne grešnice. Ljubezen jo je v hudodelstvo zapeljala, in ljubezen, je mislila, da jo bo iz ječe speljala, da bo z ljubim spet na prestol prišla. Al ona ni imela več pravice do ljubezni, ker hudodelstvo je stalo enako žugajočemu strahu med njo in med ljubeznijo, in ker se je vendar prederznula, roko poljubezni stegnuti, je morala z strahom viditi, da je žugajoči strah zagrabila, ki jo bo v strašnem objemu sterl. Mož, kteremu je Marija po tako dolgém terpenju serce dala, mož, ki jo je viši čenil kakor Elizabeto in obljubil jo rešiti, ji je nazadnje smert napovedal in jo na morišče peljal. Pri tem se roka povračbe jasno vidi, ki je smertno mrežo, v ktero je nesrečno grešnico že dolgo zapletla, stisnila, ko jo je ravno ljubezen imela rešiti, tako da jo je ljubezen, ki jo je v greh zapeljala, tudi na morišče peljala.

Obdolžena je bila Marija, da je ona zakletih kriva bila zoper Elizabeto, da jih je ona napravila, in na to se je nje sodba operala, ker so pred sodbo krive priče pristopile, kterih protestantski državni dobički na sovražnici niso tako ostro spraševali, kakor bi bilo potreba.

Ko pride nje smertna ura, že vidimo, da so priče skorej gotovo krivo pričale. Pri smerti je jasno, da je bila Marija o tem nedolžna, kar je bilo vzrok nje smerti, kar Elizabeti neizbrisljivo sramoto prinese. Ko jo k smerti

peljejo, misli, ko je ljubeznjivo za svoje zveste poskerbela, in svojim ljubim zadnji pozdrav poslala, le, se z Bogom spraviti. Vse sovražstvo krivic, koje ji je Angleško storilo, v svoji duši zatara, in ko tirja duhovna in zvesti Melvil pride, ji zadnje tolažbo prinese, se spozna, da je nedolžna hudodelstva, zavolj kterega jo je sodnija k smerti obsodila. Al ona ne toži zavolj tega, ne toži, da ni smerti zaslužila, in se ne prepara z osodo in Božjo previdnostjo. Na prašanje Melvila:

Tak podaš prepričana
Nedolžnosti se na mertvaški oder?

odgovori:

Bog milost da mi z smertjo nezasluženo
Poprejšni dolg kervavi spokoriti;
Potem ji Melvil blago slov da in reče:

Tedaj umri in z smertjo zbrisi ga!
Udana žertva padi na oltarju;
Naj spravi kri, kar kri grešila je.
Slabosti ženske so zmolile tebe
Slabosti več človeške ne sledijo
Zveličanemu duhu v večni raj.

Kraljica ti kervavi dolg za edini vzrok, namreč za nračni vižji vzrok sedajne pokore derži, kar ji tudi spovednik veljati, in ne dvomi, da Bog prepusti to kazen zavolj nje nekdanjega hudodelstva, akoravno nje dušo večnega zveličanja deležno stori. Po kateri poti večna pravica hodi, tega človek ne ve, in tudi večkrat ne zapopade, ali ona svoj namen doseže in grešnik se ji ne umakne. Kako zlo je Marija svojo pregreho v sercu čutila, in spoznala, da je tako osodo zaslužila, se izreče med spovedjo z sledečimi besedami.

Ah, dolg kervavi, dolgo že spovedan,
Se z novim strahom vrača spet nazaj,
Vali se černo pred nebeški raj,
V trenutku zadnjem vrata mi zaklepa,
Kraljevega moža sim umorila
In zapeljivcu z sercom roko dala.
Cerkvene kazni ostro sim dostala.
Al červ ne neha v sercu gristi me.

(Konec sledi.)

Tur.

Tur, orjaški prebivavec večnih evropskih gojzdov, je slon Evrope. On nima v današnjih časih več svoje perve natore, in se je do današnjega dne le na Pruskem, Poljskem in Litavskem še ohranil; saj se zlo dvomi, da bi se na Balkanu in na Karpatih še najdel. Nasemu domačemu volu ni skorej nič podoben, posebno ker ima 14 parov reber, ko jih ima vol le 13 parov; tudi glavo ima bolj močno in obokano vstvarjeno. On je naj večja in naj močnejša evropska zverina, zlo take velikosti kakor nosorog, in veliko močnejši kakor naj terdnši bivol. Glava in čelo marsikterega turolika je tako široka, da med njegovimi rogmi trije može srednje postave prav lahko zamorejo sedeti, kar je nekđaj, kakor pravijo, kralj Sigismund poskusil.

Grof Juri Friderik iz Brandenburga je kakor se pripoveduje v letu 1595 pri Fridrichburgu enega turobika ustrelil, ki je čez sedem čevljev meril. V glavi, v persih in vratu mora silno moč imeti, in če andalužiški bik zamore konja čez se zagnati, zamore to turovol gotovo toliko ložej storiti. On je zlo divji in plašen; torej je le malo znano, kako se v velikih gojzdih preživi. Domači živini je velik sovražnik. — Dolga griva na glavi in persih zlo po pižmi (Moschus) diši, kakor tudi kosti, meso pa ne. Njegov glas je bolj kruljenju kakor rjoventju podoben. Turobikov, kolikor se jih še na Poljskem znajde, ne sme po carjevem povelju nobeden streljati, ako mu car sam ne dovoli.

(Vogel.)

Poziv v društvo za jugoslovansko dogodivščino.

(Konec.)

III. Opravništvo.

§. 16. Društvo bo prosilo sv. bana, da ga bo pod svoje krila sprejel.

§. 17. Opravništvo bo obstalo iz predsednika, 6 svetovavcov, od kterih bo eden denarničar. Iz tega opravništva odstopita vsako leto dva, ki pa zamoreta spet zvoljena biti.

Pri vsakem sklepu morajo v seji razun predsednika še štiri svetovavci biti.

Opravniki podružnic so udi glavnega opravništva in zamorejo v seje priti in glasovati.

Opravništvo je odgovorno za vsa svoja dela velikemu zboru in stanuje v Zagrebu.

§. 18. Opravništvo izvoli pisarja, varje društveno imetje, skerbi za redno izdajanje časopisa, odgovarja na pisma, društvu poslana, dopisuje z drugimi društvimi, zastavlja vprašanja, na ktera imajo udi odgovoriti, pregleda račune društva in pregledane na znanje daja glavnemu zboru, in se z podružnicami pogovarja.

§. 19. Predsednik pokliče opravnike v sejo, kadar ima opravila, ki se morajo dognati. Ako je na vsaki strani enako glasov, stori njegov glas sklep.

§. 20. Na vsakega pol leta pokliče o pripravnem času glavni zbor, kteremu naznani vse opravila in račune opravništva.

Ako je potreba, zamore tudi v nerednem času veliki zbor poklicati, in sicer na vsako vižo to v časopisih razglasiti, da bodo tudi zunajni udi zamogli v zbor priti.

§. 21. Ako predsednik društvenih opravil ne more opravljati, ali če umerje, pride njegova pravica in dolžnost na naj starjega svetovavca, dokler glavni zbor drugači ne odloči.

§. 22. Imetje društva stori: a) Vsakoletno plačilo udov in upisnina; b) dobrovoljni darovi; c) denarji za razprodani časopis.

Imetje je izročeno denarničarju ki stoji pod nadzorništvom opravništva. On prejema in izplačuje denarje, vodi račune, skerbi za razprodajo in pošiljanje časopisa. Na vsake kvatre naznani opravništvu stanje društvenega imetja.

§. 23. Pisar vodi zapisnik opravništva in glavnih zborov, odgovarja na pisma po nalogi opravništva in pomaga vredniku pri vredovanju časopisa. Društvo mu bo primerno letno plačilo izgovorilo.

§. 24. Ako se mnogo opravil nabere, bo predsednik posamezne ude nagovoril, da mu bodo pomagali, in ti so dolžni temu na govoru vbogati.

IV. Podružnice.

§. 25. Kjer se več udov nabere, se zamore podružnica ustanoviti.

§. 26. Vsaka podružnica se bo svojega vodja zvolila, ki bo njene opravila preskerboval, prineske pobiral, časopis delil in glavnemu opravništvu dopisoval.

V. Občne naredbe.

§. 27. Opravilni jezik je narodni jezik, dopisi in sastavki zamorejo v kterem koli si bodi jeziku pisani biti.

§. 28. Društvo bo zbirke zagreškemu muzeumu poklonilo, zadržalo pa si bo pravico literarne rabe ne samo teh, temuč tudi ostalih historijskih zbirki narodnega muzeuma.

§. 29. Doniski v denarjih se bodo obernili razun časopisa za oskerbovanje zgorej imenovanih historijskih predmetov.

VI. Prehodnje naredbe.

§. 30. Ko se bo dovolj udov nabralo, se bo glavni zbor poklical, v kterem se bodo te pravila ali poterdila, ali pa po previdnosti prenarodila po večini glasov.

Za prihodnje je pa treba, ako se hočejo pravila prenaroditi, da se dve tretjini udov za to oglasijo.

V Zagrebu 1. junija 1850.

Ivan Kukuljević, s. r. Viekoslav Babukić, s. r. Mih. Sabljari, s. r. Mirko Bogović, s. r. Nikola Vakanović, s. r. Dragotin Rakovec, s. r. Ferko Žerjavić, s. r.

Telegrafiško kurzno naznanilo državnih pisem 15. Rožnika 1850.

Deržavne dolžne pisma po 5 od 100 (v srebru) 84 1/2
» » » » 4 1/2 » » » 83 1/2
» » » » 4 » » » 73 1/2

Obligacioni avstrijskih pod in nad Anizo, českih, moravskih, silezkih, štajarskih, koroških, krajnekih, goriških in dunajske višje kamorne uradnije. (po 3 od 100) — glđ.
» 2 1/2 » » » — »
» 2 1/4 » » » — »
» 2 » » » — »
» 1 1/2 » » » — »

Bankne akcije po 1121 gold. v srebru.

Dnarna cena 15. Rožnika 1850.

V dnarju
Cesarskih cekinov agio (od 100 gold.) 26 glđ.
Srebra » » » » 19 »